

ОБГОВОРЮЮТЬСЯ ПРОБЛЕМИ ДУНАЙСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

За пропозицією Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» Президія НАН України розглянула питання «Про діяльність Дунайського біосферного заповідника НАН України».

Розгляд зазначеного питання став нагодою для Національного комітету, що функціонує з грудня 1973 р. при Президії НАН України, поінформувати присутніх на засіданні про виконання постанови Президії АН Української РСР від 17 березня 1982 р. «Про наукові основи організації мережі біосферних заповідників в Українській РСР та екологічного моніторингу в них».

Актуальність такої інформації зумовлена тим, що відповідним рішенням ЮНЕСКО поклала на свої національні комітети з програми «Людина і біосфера» виконання координаційних та науково-методичних функцій щодо створення біосферних заповідників на територіях країн — членів цієї організації. Комітети готують відповідні матеріали-обґрунтування і представляють їх на розгляд і затвердження ЮНЕСКО.

Голова Національного комітету академік НАН України П. Г. Костюк зазначив, що у прийнятій 1982 р. постанові Президія нашої Академії наголосила на необхідності формування на території України національної науково обґрунтованої мережі біосферних заповідників з урахуванням конкретних ландшафтно-зональних умов. Були затверджені пропозиції щодо організації Чорноморського, «Асканія-Нова» та Карпатського біосферних заповідників, за якими закріплені наукові установи-куратори; схвалені проекти «Тимчасового положення про державні біосферні заповідники в Українській РСР» та «Тимчасового положення про наукового куратора біосферного заповідника», а також плани роботи з їх організації; створена Науково-методична рада з біосферних заповідників України та визначені конкретні завдання її роботи.

Саме цими документами і керувався Національний комітет, втілюючи у життя визначені постановою Президії завдання. Складність їх практичної реалізації полягала в тому, що як у Держплані, так і в Раді Міністрів Української РСР надто стримано зустріли пропозиції Академії. Їй заперечували, що організація біосферних заповідників призведе до вилучення з господарського обороту значних площ сільськогосподарських угідь і негативно позначиться на сільськогосподарському потенціалі України.

Але президент НАН України академік Б. Є. Патон зумів переконати владні структури у необхідності організації біосферних заповідників. Відповідні пропозиції Національного комітету щодо організації Чорноморського біосферного заповідника і «Асканія-Нова» були надіслані до ЮНЕСКО, і в грудні 1984 р. їх включили до планетарної мережі біосферних заповідників цієї організації. Карпатський біосферний заповідник було включено до цієї мережі у травні 1992 р.

У серпні 1998 р. опубліковано Указ Президента України Л. Д. Кучми про організацію Дунайського біосферного заповідника, а Національний комітет підготував відповідні матеріали для ЮНЕСКО. Додатково були підготовлені пропозиції про необхідність

створення румунсько-українського транскордонного біосферного заповідника «Дельта Дунаю» і тристороннього, поки що єдиного у світі, польсько-словацько-українського біосферного заповідника «Східні Карпати». У грудні 1998 р. вказані заповідники стали частиною планетарної мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО.

Так у нас було створено національну мережу біосферних заповідників ЮНЕСКО. Вона складається з чотирьох національних (Чорноморський та «Асканія-Нова», що функціонують на території Українського Причорномор'я, Карпатський — у регіоні Українських Карпат і Дунайський — у регіоні дельти Дунаю) і двох транскордонних (польсько-словацько-український «Східні Карпати» та румунсько-український «Дельта Дунаю») заповідників.

Зазначена мережа створювалася з урахуванням природної зональності території України, зокрема у прибережних зонах і транскордонних регіонах. Особливу роль ці заповідники відіграють у формуванні нового уявлення про взаємозв'язок проблем збереження навколишнього середовища і сталого розвитку на регіональному рівні, оптимізації різноманіття біологічних видів та ландшафтних екосистем на основі їх захищеності «екологічними коридорами».

Ця робота виконується у тісному контакті з регіональними владними структурами та широким залученням місцевого населення, збереженням його традиційних форм землекористування.

Президія НАН України зазначила, що в національній мережі біосферних заповідників вагома роль належить Дунайському біосферному заповіднику НАН України, водноболотні угіддя якого включені до списку Рамсарської конвенції. Його територія площею близько 46 тис. га входить до складу транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО «Дельта Дунаю». Організація останнього сприяє посиленню творчого співробітництва румунських і українських колег у розв'язанні актуальних проблем збереження біорізноманіття дельти Дунаю як унікальної природної екосистеми Європи, що відзначається інтенсивним антропогенним навантаженням.

За активного сприяння та підтримки національних комісій України та Румунії у справах ЮНЕСКО 23—24 вересня 1999 р. в м. Вилковому Одеської області національними комітетами України та Румунії з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» проведено інавгурацію румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО «Дельта Дунаю». Розглянуто і затверджено склад координаційної ради міжнародного заповідника, його статут і положення.

Президія НАН України наголосила, що відповідно до принципів Севільської стратегії ЮНЕСКО Дунайському біосферному заповіднику НАН України у координації з румунськими колегами та із залученням науковців відповідних установ НАН України, фахівців Міністерства екології та природних ресурсів України, регіональних владних структур необхідно забезпечити підготовку обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації збереження навколишнього середовища і сталого розвитку регіону дельти Дунаю.

У цьому методологічному контексті уточнено напрями роботи заповідника, які передбачають:

— збереження ландшафтів, екосистем, видового та генетичного біорізноманіття регіону;

— підтримання сталого соціально-економічного розвитку регіону та збереження його навколишнього середовища;

— участь у показових проектах з питань екологічної освіти і виховання, наукових досліджень і моніторингу, що стосуються регіональних, національних і глобальних проблем збереження і сталого розвитку.

На базі заповідника в останні роки проведено ряд міжнародних заходів, підготовлено і видано монографії «Біорізноманіття Дунайського біосферного заповідника, збереження і управління», «Екологічні проблеми пониззя Дунаю, різноманіття та біоресурси озерно-болотного ландшафту дельти». На замовлення ЮНЕСКО видано англійською мовою буклет про транскордонний румунсько-український біосферний заповідник «Дельта Дунаю».

Колектив заповідника реалізував грант Світового банку, завдяки чому зміцнено матеріально-технічний стан заповідника, а також здійснено за підтримки місцевих владних структур відповідні заходи щодо благоустрою м. Вилкового.

Водночас Президія НАН України зазначила, що в діяльності заповідника є проблеми, розв'язання яких сприятиме посиленню її ефективності. Передусім необхідно широко залучати співробітників інститутів НАН України та румунських колег до розробки наукових основ зонування території заповідника та принципів управління, гармонійно скоригованих з відповідними аналогами румунської частини транскордонного заповідника. Потребує налагодження робота щодо регіонального системного моніторингу стану навколишнього середовища заповідника та прилеглої до нього території.

Дунайському та Чорноморському біосферним заповідникам НАН України із залученням відповідного наукового потенціалу України та з урахуванням міжнародного досвіду слід забезпечити розробку наукових основ біогеографічної класифікації території регіону дельт Дунаю і Дніпра. Причому необхідно враховувати об'єктивно існуючі соціально-економічні фактори і принципи острівного характеру розміщення водно-болотних угідь, а також визначити на цій основі «екологічні коридори» регіону.

Національному комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» доручено посилити координацію роботи Дунайського біосферного заповідника НАН України щодо виконання відповідних завдань Севільської стратегії ЮНЕСКО, а також участі його колективу разом з російськими та французькими колегами у підготовці міжнародного проекту з розв'язання актуальних проблем дельт Дунаю, Дніпра, Волги та Рони (Франція).

Практичне вирішення колективом заповідника цих завдань сприятиме подальшій розбудові національної мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО на території нашої держави. Передусім ідеться про перспективну програму організації таких нових транскордонних заповідників, як польсько-українські «Західне Полісся» та «Розточчя», румунсько-український «Мармарош», російсько-український «Брянсько-Старогутські ліси».

Україна повинна мати дієву програму роботи і ефективно залучати відповідний потенціал до виконання на національному і планетарному рівнях завдань, над вирішенням яких працює сьогодні світова мережа біосферних заповідників ЮНЕСКО. Президія НАН України прийняла постанову, в якій схвалила діяльність Дунайського біосферного заповідника і відзначила його вагомую роль у виконанні завдань Севільської стратегії

ЮНЕСКО щодо збереження і примноження біорізноманіття дельти Дунаю як унікальної природної екосистеми Європи.

В. ВОЛОШИН,
заступник голови
Національного комітету України
з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера»